

Joaquim Puig i Ferrer

SÍNDIC DEL GRUP PARLAMENTARI SOCIALISTA-PROGRESSISTA

L'ESTATUT D'AUTONOMIA: INSTRUMENT DE PROGRÉS I COHESIÓ SOCIAL

El XX aniversari de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, es una bona ocasió per tal d'analitzar el camí que el valencians i les valencianes hem recorregut com a poble en les últimes dècades, amb els nostres èxits i els moments més difícils. Es un moment raonable per tal de començar a valorar crítica i rigorosament el que ha significat la norma fonamental que ha donat origen a la nostra recuperació institucional.

Es necessari fer les valoracions en el marc de cada context social i polític i de la seua evolució. Durant l'etapa final de la dictadura i l'inici de la transició, la lluita per la recuperació democràtica, per l'amnistia i per l'Estatut d'Autonomia va estar encapçalada per diverses plataformes d'oposició democràtica. Per una banda, la Junta Democràtica constituïda pel PCE amb independents (que suposadament representaven la dreta democràtica, inclòs l'OPUS DEI) i posteriorment per la Plataforma de Convergència Democràtica de Forces Polítiques i Sindicals (aquesta ja més ampla i en la qual participarà el PSOE, els sindicats de classe, grups democratacristians, com Izquierda Democràtica, així com representants de plataformes basques, catalanes i valencianes). Aquesta nova Plataforma va ser coneguda popularment com la *Plata-junta*. Solament Euskadi, Catalunya, Galícia i el País Valencià, varen organitzar plataformes pròpies d'oposició democràtica. Es varen expressar diverses perspectives a l'hora de definir el procés de democràtic. Des de la visió de les quatre plataformes de les esmentades nacionalitats, la democràcia en Espanya estava lligada indissolublement a la conquesta de l'autonomia com així ho demostra el lema comú «Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia».

Les plataformes valencianes varen tindre com a expressió més important i activa la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià. En aquell moment, dins i fora del País Valencià, el nivell i la intensitat de la reivindicació autonomista valenciana estava totalment reconegut i assimilat al que la Constitució anomenaria després nacionalitats històriques.

La Constitució va reconèixer el dret d'Autonomia a totes les Comunitats, però únicament a Euskadi, Catalunya i Galícia es constituïren governs provisionals. En setembre de 1977 es promulgà el Decret de restabliment de la Generalitat de Catalunya i Josep Tarradellas accepta la proposta de Suárez de tornar de l'exili i presidir el Govern provisional. En canvi, el Govern Basc en l'exili presidit per Leizaola no va acceptar la proposta del President del Govern. Malgrat aquesta circumstància, en desembre de 1977 es crearia també per Decret el Consell General Basc, com a Govern preautonòmic d'Euskadi, amb la participació del PNV, el PSOE i d'altres.

Durant 1978, prèviament a l'aprovació de la Constitució, el Govern promulgarà nous Decrets de règim preautonòmic entre els quals estarà el de la Comunitat Valenciana, amb la denominació de Consell del País Valencià, que durarà fins juliol de 1982 quan s'aprova l'Estatut. Encara que l'Estatut havia quedat aprovat, el Govern de l'UCD no va permetre que es fera efectiu. Aquesta situació no es superaria fins que el PSOE guanyà per una aclaparadora majoria de 202 diputats en les eleccions celebrades en octubre del mateix any.

El procés de transició era certament difícil i complex. En l'any 1982 governava la UCD amb majoria relativa i poca cohesió entre els grups que la formaven. Estàvem eixint d'una difícil situació marcada per un intent de colp d'Estat en febrer de 1981 i per la dimissió d'Adolfo Suárez desencadenada per una forta crisi interna producte de la diversitat de projectes al si del seu partit, l'UCD.

Segons els seus propis autors, el colp tenia dos motius fonamentals: el convenciment que s'estava responent de manera feble davant d'una intensa ofensiva terrorista i l'evolució del procés de construcció de l'Estat de les autonomies que segons els insurrectes posava en perill la unitat d'Espanya. Cal afegir, que els colpistes actuaven aprofitant una conjuntura econòmica caracteritzada per una crisi profunda, amb una inflació de dos dígitos i amb un atur creixent. És en aquell context en el qual el govern de Calvo Sotelo decideix reconduir el procés autonòmic. En realitat, Calvo Sotelo pensa que Suárez ha perdut el control d'aquest procés i que s'ha arribat massa lluny.

La necessitat d'aquesta reconducció era des de feia temps defensada també per altres importants líders de l'UCD. Ja en 1980, la direcció nacional d'eixe partit va recomanar als seus representants institucionals conduir tots els processos autonòmics per la via de l'article 143 de la Constitució.

En un clima de gran tensió i de pressió antiautonòmica, el Govern va decidir en 1981 congelar les Comissions de Transferències a totes les Autonomies i Preautonomies.

En l'àmbit legislatiu, van aparèixer també altres iniciatives que en gran mesura estaven també marcades per les pressions del moment i orientades a reconduir i reduir el procés autonòmic. Exemples significatius van ser, en 1980, la Llei que regulava les diverses modalitats de Referèndum i un any després la LOAPA (Llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic).

La Llei que regulava les diverses modalitats de Referèndum va tindre una gran importància i va ser un instrument que es va utilitzar per paraitzar els processos autonòmics. La nova Llei, establia que les peticions d'un Estatut d'Autonomia, que els ajuntaments havien d'acordar per tal d'iniciar la via de l'article 151 de la Constitució, havien d'especificar explícitament aquest article. En el cas valencià, molts ajuntaments ja s'havien pronunciat amb la inequívoca voluntat política d'aconseguir el màxim nivell de competències per al País Valencià en el menor temps possible. Això si, prèviament a la promulgació d'aquesta Llei i molts però, ho havien fet sense citar explícitament l'esmentat article. Aquesta va ser l'excusa per paraitzar el procés valencià, ja que no es va permetre l'adaptació dels acords plenaris inicials als requisits de la nova Llei i es paraitzà tot el procés. Els aspectes bàsics de la LOAPA serien anul·lats pel Tribunal Constitucional en 1983.

L'anomenada «Batalla de València» en realitat no va ser més que un altre episodi de la batalla que el govern de l'UCD donà per tal de retallar el procés autonòmic valencià. El mateix va fer a Andalusia, on no va poder aturar el procés, encara que ho intentà activament demanant l'absència en el Referèndum per al seu Estatut. Segurament al País Valencià també l'esquerra va cometre errors, especialment per acceptar la confrontació en el camp dels símbols i no en el camp de la capacitat real d'autogovern dels valencians.

Entre els sectors progressistes valencians va aparèixer una certa sensació d'haver fracassat en el projecte. Malgrat això, aquest sentiment no correspon amb el important grau d'autogovern que en realitat es va aconseguir i que es correspon, en la pràctica, amb els màxims nivells de competència que permet la Constitució Espanyola. Fins i tot, el nostre Estatut inclou una important especificitat que no està inclosa en cap altre Estatut: l'anomenada «clàusula residual». Aquesta clàusula inclosa en l'article 43 3 i en la Disposició Transitòria Primera apartat b, permet que tot el que no es una competència reservada explícitament a l'Estat per la Constitució, pot ser competència de la Comunitat Valenciana. Aquesta disposició poc coneguda i mai utilitzada, ofereix amplies possibilitats de desenvolupar el nostre autogovern especialment per tal de donar una resposta capdavantera als nous reptes del món canviant en que vivim.

El País Valencià s'ha anat modernitzant amb l'impuls de tota la societat. Però el que és ben cert, és que va ser el PSPV-PSOE qui va assumir el liderat de la construcció institucional i qui va assentar les bases de la primera modernització impulsada des de l'autogovern dels valencians i de les valencianes. Els exemples d'aquell impuls dels Governos del President Joan Lerma, formen part, avui, de la realitat d'un País Valencià modern. Son bons referents la Ciutat de les Ciències, el Metro, el Tramvia, l'IVAM, els Instituts Tecnològics, els plans de depuració de les aigües i la protecció del Patrimoni Mediambiental. Cal destacar especialment l'impuls en l'àmbit de l'educació, la sanitat i els serveis socials. Aquests van ser elements centrals que marcaren el creixement de la renda dels valencians i al mateix temps d'un procés de redistribució de la riquesa sense precedents en la nostra història. Tot això es construí des d'un dels governos autonòmics amb menor endeutament d'Espanya i que va partir del pitjor finançament per càpita de tot l'Estat.

Malgrat el grau adquirit de progrés i d'autogovern, celebrem paradoxalment, un XX aniversari de l'Estatut marcat lamentablement pel dèficit democràtic que el PP ha instal·lat a totes les institucions, fent un clar abús de la seua majoria. La utilització de les Corts Valencianes en benefici propi, abusant de la majoria absoluta, ha desembocat en un greu procés de retrocés democràtic que dificulta la potestat legislativa i l'acció de control al Govern ocultant informació i obstaculitzant la tasca de control. Estem assistint a les imposicions dels criteris del Govern en la Mesa de les Corts, en la Junta de Síndics i en el normal funcionament de l'activitat parlamentària. L'actual dèficit democràtic pren especial protagonisme en el menyspreu a les Corts Valencianes, desvirtuant l'essència de la institució que expressa la voluntat democràtica i el dret

d'autogovern del poble valencià. Un dèficit amb el que ja no sols es pretén l'ofegament democràtic de les institucions; a hores d'ara estem assistint a la creació d'un clima preocupant que consisteix en la persecució de tot el que difereix del partit que ostenta el govern. En definitiva, el missatge del PP, una vegada que les majories absolutes li han permès desfer-se de la disfressa centrista, està definit pel lema: el que pense diferent, està traint la Pàtria. Aquest és el missatge que la dreta pretén, ara, instal·lar en l'imaginari col·lectiu d'un Estat de Dret.

La Reforma de l'Estatut s'ha convertit per al PP en un recurrent tema d'agenda que trau al primer pla de l'actualitat en les nostres efemèrides nacionals com el 25 d'abril o el 9 d'octubre. La dreta fa públiques declaracions de principis sense cap compromís ferm. L'exemple més clar ha sigut la falta de disposició que han tingut davant la Ponència de la Comissió de reforma de l'Estatut. Una Comissió que es va crear durant la passada Legislatura i que solament ha servit per posar en relleu que el Partit Popular no creu sincerament en l'autogovern. Ni han impulsat la reforma, ni han procurat obtenir el traspàs de més competències suggerides des del Grup Parlamentari Socialista, com la gestió dels ports i aeroports valencians i la gestió del transport ferroviari de rodalies per aconseguir una gestió ordenada i integrada del transport, o crear-ne de noves com la policia autonòmica; demandes de la societat civil i que són vitals pel benestar dels Valencians. I tenint a l'abast tots els mecanismes legals i jurídics per adequar l'Estatut a les demandes és lamentable aquest desinterès pel nostre autogovern. Estem davant una actitud que després de set anys governant i amb amples majories, solament és comprensible des de l'involucionisme autonòmic que es dissenya a la Moncloa dirigit a llastrar especialment tres qüestions claus per al desenvolupament autonòmic: la reforma del Senat per tal de que esdevinga en una cambra dels territoris tal i com preveu la Constitució, l'enfortiment dels mecanismes de cooperació i la participació de les Comunitats Autònomes en la Unió Europea.

En aquest XX aniversari, la reforma de l'Estatut, tantes vegades anunciada per Zaplana, ha quedat definitivament en paraules buides. Després d'una trajectòria en la qual no ha demostrat disposició, ni ha obert un debat social com cal, ni ha reivindicat res a Madrid, després de nombrosos intents de confondre i manipular l'opinió pública desplegats durant mesos, ha acabat reconeixent que la direcció nacional del PP no li permet, malgrat les seues promeses, reformar l'Estatut.

El PSOE, a proposta del PSPV-PSOE, i mitjançant el definitiu suport públic del seu secretari general José Luis Rodríguez Zapatero ha mostrat el seu acord per la reforma. Les excuses de Zaplana ja no tenien més marge i reconeix la seua renúncia definitiva a dotar el govern valencià de capacitat de convocatòria anticipada d'eleccions. Va prometre la reforma de l'Estatut per a igualar la Comunitat Valenciana amb Galícia, Catalunya o el País Basc. Ho va anunciar en el Debat de Política General de l'any 2000, però solament la falta compromís i de confiança en l'Estat de les autonomies ha fet que definitivament el Partit Popular no tinga la valentia d'afrontar el repte.

La millora de les condicions de vida de les ciutadanes i ciutadans d'aquesta Comunitat està indubtablement lligada a l'ampliació del nostre nivell d'autonomia en el marc de la Constitució, i ho entenem com a eix principal i instrumental per aconseguir-ho. Tot això per tal de desenvolupar millors polítiques socials i d'innovació. Els socialistes volem una ampliació del nostre àmbit d'autogovern, fins al màxim nivell de competències permès per la nostra Constitució. Aquest és un objectiu amb el qual estem disposats a treballar des del diàleg i el consens de tots els grups parlamentaris. En aquest sentit, el PSPV-PSOE ha manifestat des d'un principi i reiteradament, el compromís perquè la reforma es produïra abans que finalitze la legislatura.

Creiem que és necessari l'increment de les cotes d'autogovern introduint millores tècniques; i al mateix temps es necessari superar elements anacrònics que ja no tenen explicació en el marc polític actual. Si més no, la reforma de l'Estatut no ha de ser només una decisió parlamentària, hem de ser capaços en convertir aquest moment històric en una fita, en una ocasió per a mobilitzar la ciutadania i fer que es torne a trobar amb la seua norma principal. Una norma que recull la seua essència en expressar-se com a identitat històrica en l'exercici del seu dret d'autogovern i on té garantida la participació, les oportunitats i el progrés. Els socialistes valencians considerem imprescindible que la reforma trascendisca la tramitació parlamentària i obrir vertaderament el debat públic, perquè tothom faça les seues propostes, traure el debat als mitjans de comunicació i arribar al màxim consens.

Una Reforma que volem escometre atenent tots els aspectes, des del material inherent a la quotidianitat, passant pel sentiment d'identitat històrica i tot això sense generar en el debat polític més tensions que les necessàries i assumibles per l'opinió pública; sense ressuscitar cap fantasma del passat com alguns pretenen fer buscant rèdit electoral. Volem fer-ho des del nostre

compromís polític amb els ciutadans i ciutadanes, un compromís que senzillament està basat en donar solucions des de l'àmbit públic a les necessitats de la ciutadania, però promovent la seua participació en la presa de decisions per tal de construir una societat basada en els ideals de l'humanisme europeu, en els drets humans, en l'aprofundiment democràtic, en la responsabilitat social, en la igualtat d'oportunitats; valors que el socialistes volem protegir activament en un món d'incerteses que canvia ràpidament.

Els socialistes plantegem com a referent de partida, però sense excloure d'altres, les següents propostes per aconseguir el reconeixement com a Comunitat Històrica: l'increment de competències; la igualtat entre gèneres; la concreció dels drets dels ciutadans i ciutadanes; l'especificació de les institucions bàsiques de la Generalitat; la recuperació del Dret Civil Valencià; la dissolució anticipada de les Corts Valencianes; revisar el nombre de diputats; reduir la clàusula d'accés al Parlament; emfatitzar l'autonomia municipal; aprofundir en les relacions entre la nostra Autonomia i la Unió Europea; incloure en l'Estatut totes les institucions de la Generalitat com ara l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i el Consell Jurídic Consultiu per garantir la seua independència i evitar manipulacions o ingerències com les darreres. Tanmateix, s'haurien d'incorporar a l'articulat algunes de les previsions del Pacte Local de la Comunitat Valenciana com el Fons de Cooperació Municipal¹ o la Comissió de Col·laboració entre la Generalitat Valenciana i els Ens Locals en un intent de comprometre seriosament el PP en matèria municipal. En aquest tema, l'únic que han fet amb el Pacte Local ha sigut impedir la participació dels ajuntaments en la tasca legislativa i retallar l'autonomia municipal amb iniciatives com la Llei de Dissolució del Consell Metropolità de l'Horta — que coordinava les actuacions supramunicipals—, la Llei de Residus Sòlids, el Pla Eòlic o la Llei d'Àrees Metropolitanas.

Els socialistes hem contribuït des del principi al funcionament democràtic de les nostres institucions perquè el nostre poder és el que ens donen els ciutadans i no cap altre. En 1983, els ciutadans i ciutadanes triaren clarament, en el Govern de la Generalitat, en les tres Diputacions i en els principals ajuntaments, el projecte socialista per dur endavant el procés de modernització de la societat valenciana. Nosaltres assumim crítica i responsablement totes les nostres aportacions a favor de l'assentament de l'autogovern; i com que hem estat des del principi en aquesta tasca, també som conscients, ara, amb la perspectiva històrica que donen vint anys, que

¹ Fons de Cooperació Municipal: el Govern Valencià, al contrari que altres autonòmics, no ha destinat cap partida pressupostària dels Pressupostos per a l'any 2002.

cal aproximar-se des de l'autocrítica a valorar quines són les mancances de l'Estatut. Tenim el deure d'aportar des de la rigorositat, elements que contribueixen a conèixer les noves realitats socials i institucionals, cap a les quals anem, i fer-les adients a l'Estatut.

L'actual actitud inoperant del PP no té més perjudicats que els ciutadans i ciutadanes d'aquest país que estan veient com es prenen decisions sense tenir en compte els seus interessos; que assisteixen dia a dia a una gestió llunyana dels seus assumptes i que qualitativa i quantitativa -ment no poden deixar de comparar-se amb altres Comunitats.

L'involucionisme autonòmic d'Aznar i del conjunt del PP evidencia de cara a la Unió Europea, criteris contradictoris com el fre posat al federalisme — que en realitat significa igualtat de drets— en el document final de la cimera de Laeken. Aznar no vol ni sentir parlar de la presència de les autonomies en la Unió Europea; i les Regions, que són les que apliquen el 70% de les decisions de l'executiu comunitari, són, per a ell, un tema menor. En vespres de la presidència espanyola la decisió d'Aznar de soterrar qualsevol forma de representació de les autonomies en el Consell de Ministres de la UE, indignà a les autonomies representades en la CARCE — Conferència per Assumptes relacionats amb les Comunitats Europees— fins i tot al PP Galleg. En el darrer Congrés del PP, Fraga va anar més enllà que Zaplana en insistir en demanar la presència autonòmica en la UE, la reforma de la Constitució i la reforma del Senat. Una de les conseqüències d'aquestes contradiccions al si del PP, dels temors i del centralisme exacerbat que Aznar està exhibint sense cap pudor des de la majoria absoluta, lliure del matrimoni de conveniència amb els nacionalistes bascos i catalans, és el bloqueig a la Reforma de l'Estatut. No podem entendre-ho d'altra manera.

Però la indolència no és l'actitud del PSPV-PSOE i nosaltres sí que creiem en la Comunitat Valenciana, sabem que el seu potencial és molt més elevat, sabem que som una autonomia dinàmica, emprenedora, amb un important grau d'autogovern i amb una clara vocació europeïsta. És per això, que el nostre País ha d'aportar i pot aportar el seu impuls i la seua perspectiva al debat sobre el futur de la Unió Europea. La nostra autonomia ha de participar en la conformació de la voluntat de l'Estat davant el disseny i l'execució de les polítiques comunitàries. Entenem la participació de les Autonomies en la Unió Europea des de la consideració inqüestionària

ble que són els Estats membres els actors de la integració europea. No obstant, la construcció europea no respon als principis dels Estats clàssics, el seu ordenament jurídic i la seua vocació federal, les relacions interterritorials, el reconeixement del principi de subsidiarietat, la pressió de les regions més potents, i l'ampliació als països de l'est, entre altres arguments, ens fan pensar que estem davant una nova configuració de la Unió Europea i els responsables polítics hem de tenir present que el seu futur s'ha de construir amb els ciutadans i ciutadanes, que estan demanant major transparència i agilitat les Institucions europees, que estan demanant major participació, que estan demanant la reducció del dèficit democràtic.

En aquest context, el nostre Estatut hauria de projectar-se cap a aquest futur i al respecte els socialistes podem avançar algunes idees: en els casos de competència específica o quant l'Estatut ho assenyalava expressament, caldrà contemplar la presència o relació bilateral amb la Comunitat afectada. També considerem la possibilitat d'incloure en la delegació espanyola davant el Consell de Ministres de la Unió Europea i en els Grups de Treball preparatoris dels Consells, un representant de les Comunitats Autònomes, integrat com un membre més de la delegació, per tal d'associar les autonomies als processos de negociació i presa de decisions; i quant el tema inclòs en l'ordre del dia del Consell afecte les competències legislatives exclusives de la Comunitat, s'integrarà en la delegació espanyola un representat amb capacitat plena per a participar en les deliberacions.

La idea d'aprofundir en les relacions entre les comunitats autònomes i la Unió Europea s'ha d'associar amb la reforma del Senat com a Cambra de representació territorial, ja que és la forma d'articular la voluntat general als països amb sistemes federals, i en el nostre cas garanteix el principi de lleialtat i evita els abusos de les comunitats més fortes. Després d'aquests anys de Constitucionalisme i d'Estatut, els socialistes ens oferim a liderar el procés de reforma en la composició i el funcionament del Senat. Ho fem obrint la nostra proposta per a la discussió amb altres forces polítiques, des del convenciment que el Senat ha de ser una autèntica Cambra territorial adequada a la vida política de l'Estat autonòmic una vertadera àgora on les Comunitats Autònomes pugen cooperar entre elles i participar en les decisions estatals que les afecten. Volem un Senat capaç de dinamitzar el diàleg autonòmic, que jugue el paper de catalitzador d'un país més modern, més participatiu i més cohesionat

Recorregut aquest trajecte de compartir poders i responsabilitats no podem dir que el nostre Estatut funcione a la perfecció, però tampoc es resignem a l'immobilisme, a les imperfeccions o a les disfuncions que s'han originat de la pràctica. En aquest Aniversari, des de la reflexió, la consciència i el compromís amb el nostre poble, els socialistes pretenem anar fent madurar la nostra autonomia junt a les noves demandes i necessitats del valencians i les valencianes. No es tracta d'un debat llunyà o abstracte, és tracta que el nostre Estatut funcione i funcione bé.